DR JOSIP ANDRIĆ

POLITIKA KAO NAUKA

MALA KNJIŽNICA
7

POLITIKA KAO NAUKA

NAPISAO
Dr JOSIP ANDRIĆ

1 9 2 6

NAKLADA „MALE KNJIŽNICE" U ZAGREBU
TRENKOVA ULICA I. II.

Pišući ovu knjižicu služio sam se ovim djelima:

Dr Jaroslav Kallab „Politika vědou a uměním“, Prag 1914. — A. Blaha „Sociologie, politika a etika“ i A. Jerolimek „Vědecká politika“ (u časopisu „Parlament“), Prag 1922. — Fritz Fleiner „Politik als Wissenschaft“, Zürich 1917. — Scipio Sighele „Privatni i politički moral“, Zagreb 1919. — Fr. W. Foerster „Weltpolitik und Weltgewissen“, München 1919. — Dr A. Ušeničnik „Socijologija“, Ljubljana 1910.

Dr J. A.

TISKARA NARODNE PROSVJETE U ZAGREBU

Otkad postoje države na svijetu, odonda se ljudi bave i politikom. Riječ „politika” je i nastala od naziva države. Politika je naime grčka riječ. U grčkom jeziku država znači „polis”, a državni posao zvali su Grci „he politike tehne”. Odatle je ukratko nastala riječ „politika”, pa ona i danas znači rad oko države.

Politika je dakle neki rad, i to rad oko države. Vladanje nad državom, pravljenje zakona, ugovori s drugim državama, ratovanje protiv drugih država, udaranje poreza i carina, biranje narodnih zastupnika, agitacija za ovu ili onu stranku i tako dalje — sve je to neki rad, i to rad oko države, a taj se rad zove politika. No ako hoćeš nešto da radiš, onda moraš i znati, kako ćeš raditi i što hoćeš tim radom da postigneš. Ne može orati onaj, tko nikada nije imao pluga u ruci, niti može konja potkovati, tko nije izučio ko-

vačije. Za svaki posao treba znati što ćeš i kako ćeš. Tako i za rad oko države treba neko znanje. Bez tog znanja ne možeš ništa dobra učiniti u državnom životu.

Tako eto vidimo, da je politika neki rad i da za taj rad treba neko znanje, koje se dobiva naukom. I taj rad i ta nauka zove se politika. Prema tome *je politika u jednu ruku rad, a u drugu ruku nauka.* Kad narod glasuje za stranku, koja obećaje republiku, onda narod izvršuje neki politički rad. To je politika kao rad (djelovanje). A kada ljudi, koji više znadu, razlažu, da i republika i kraljevina može biti i zla i dobra, pa tumače, kako pasivna (zapećarska) politika nije nikad nigdje ničemu dobrome dovela, i tako redom sve, što treba znati o politici, onda je to politika kao nauka. Za dobru i uspješnu politiku potrebno je i jedno i drugo: i rad i znanje. Ako samo jedno od toga dvojega manjka, ne može biti uspješne politike.

Što je politika?

O tome, što je politika, napisali su učenjaci već nebrojene knjige. Još nekoliko stotina godina prije Krista živio je u Grčkoj veliki učenjak filozof Aristotel, koji je napisao knjigu „Politika", pa tu piše, kako nastaje, kako postoji i kako prestaje država, što je svrha države i tako redom. Po toj se knjizi vidi, da je već u najstarije vrijeme vrijedilo pravilo, da **je politika nauka o državi.** To je najstariji pojam politike. Taj grčki pojam politike prihvatili su i Rimljani, pa kasnije i Englezi i Nijemci i Francuzi i Slaveni i drugi narodi, i to i u nauci i u praksi (radu). To je najširi pojam politike, jer se pod njim razumijeva i ono, što mi danas mislimo pod politikom, ali i ono, što se danas odijelilo od naziva politike i razvilo u posebne nauke, kao što je nauka o državi, upravna nauka, socijologija, narodno gospodarstvo, financijalna znanost i na-

uka o pravu. Sve se to nekad zvalo politika.

No vremenom su učeni ljudi stali pojam politike sve više čistiti i bistriti. Pod politikom se sve više stao razumijevati rad (djelovanje) oko države i nauka o tome radu. Politika stvara zakone, ali zakoni, koji već postoje, nisu više politika. Politika određuje, tko će imati kakvo pravo u državi, ali provođenje toga prava ne spada više u politiku. Tako su već Rimljani prije 2000 godina stali proučavati i svrstavati sva prava i sve zakone te su stvorili posebnu nauku o pravu, koja je i danas temelj prava u svim državama. Po onom, kakvo je u rimskoj državi vrijedilo pravo vlasništva, pravo posjeda, pravo o pogodbama, pravo nasljedstva i tako dalje, po tom je uglavnom uređeno i naše današnje pravo. Tako su Rimljani privatno pravo odijelili od politike. I danas je nauka o pravu posebna nauka, pa kada govorimo o politici kao nauci, ne misli se time i nauka o pravu. Vremenom je to isto stalo

vrijediti i za ono pravo, koje se tiče same džave. Politika pravi državni ustav i zakone o uređenju države, ali kad su taj ustav i ti zakoni već gotovi, kad je već određeno, kako će biti uređena država, kakva prava ima kralj, predsjednik republike, vlada, sabor, vojska, državljani i drugi, onda ravnanje po tome ustavu nije više politika, nego državno pravo. Nastala je i posebna nauka o državnom pravu, pa je po tome, kakav je u raznim državama ustav, protumačeno, kakvih sve ima kraljevina, republika, kakvih sabora, kakvih vladavina, kakvih izbornih prava i tako dalje. Ta se nauka obično zove nauka o državi. Time se i sama ta nauka o državi odijelila od politike. Do toga su politiku doveli naročito Englezi, koji su stvorili najbolje i najsavršenije državno pravo, kao što su Rimljani stvorili privatno pravo.

Kad se tako od politike odijelilo privatno pravo i državno pravo, suzio se pojam politike. **Pod politikom stalo se razumijevati**

sve, što se tiče države izuzevši prava, koja već postoje.

No suživanje pojma politike nije još ni tu stalo. Razvoj novijega doba stao je još i dalje da bistri pojam politike. Na život država i naroda veoma je utjecalo kršćanstvo, svuda se javljala sve jača želja za slobodom, i u državama su državljani tražili ostvarenje svojih prava, raširilo se poznavanje svijeta, veoma se pomnožio broj država u svijetu i broj stanovnika u pojedinim državama. Izumljene su željeznice, parobrodi, automobili i aeroplani, pa je danas prava šala doći za čas s jednoga kraja države na drugi, iz jedne države u drugu. Izumljeno je i tiskanje knjiga i novina, telegraf, telefon, dapače i telegraf i telefon bez žica. Osnivaju se sve više škole, a i zadnja skoro kuća čita novine. Silno je ojačao kapitalizam, sve se više stao javljati socijalizam i komunizam, a i politički ugled katoličke Crkve u cijelom se svijetu sve više opaža. Carevine i kraljevine su sve više stale da se ruše, republikanstvo se veoma raširilo, demokracija je svuda zavladala, a i boljševizam i fašizam došao je do neke vlasti. Sve je to silno djelovalo, da se život u državama sasvim izmijenio. Sve se u državnom životu veoma kompliciralo (splelo), pa je i u politici moralo doći do veće diobe. Od pojma politike odijelilo se narodno gospodarstvo, financijska znanost i socijologija. Tako smo došli do najužega pojma politike. Sad su učenjaci za politiku rekli ovo pravilo: **politika je djelovanje, koje ide za tim, da podupire, podržava i pojačava život države.**

Time ono, što se razumijeva pod politikom, još nije u tančine raščišćeno i razjašnjeno. A to je i vrlo teško, jer danas nema nijedne riječi, koja je toliko raširena, kao što je riječ „politika", ali uza sve to ona za većinu ljudi znači nešto nejasno i neodređeno. Najmanje ljudi ima, koji poznaju politiku s njene prave strane, a ono, što obično zovu politikom, nije često ništa drugo, nego trgovanje s politikom, kako je to dobro nazvao francuski pisac Taine (Ten).

To vidimo gotovo svaki dan. Politika se nudi narodu kao roba, plaćene novine i vikači hvale tu robu kao na sajmu, a narod se obično da zavesti, pa ide za onim, tko više nudi, tko je jeftiniji. Zato gotovo s pravom kažu neki učenjaci, da je prava politika samo politika kao nauka. Svakako možemo reći to, da nije dobra ona politika, koja se ne ravna po političkoj nauci. Takva politika mora brzo nasukati. A politika, koja se ravna po političkoj nauci, najlakše i najsigurnije nalazi put, kojim treba državni život voditi k narodnome blagostanju.

Po današnjem pojimanju politike možemo ukratko reći: **politika je ljudsko djelovanje, koje se bavi životom države.**

Hajdmo, da tu definiciju (to pravilo) pobliže promotrimo i raščlanimo!

I. Velimo, da je politika *ljudsko djelovanje*. Za svako djelovanje treba vještina i znanje, pa tako i za politiku. Onaj, tko pravi zakone, bavi se politikom kao vještinom (praktičnom politikom). A onaj, tko piše članke i

knjige o tom, kakvi treba da su zakoni, bavi se politikom kao znanošću (teoretskom politikom). I jedno i drugo su p o l i t i č a r i, to jest ljudi, koji se bave političkim djelovanjem. Političara ima više vrsta. Oni političari, koji najbolje znadu predvidjeti, što će biti, pa s najmanjim naporom državnih i svojih vlastitih sila postizavaju najviše uspjeha, jesu d r ž a v n i c i, a često se nazivaju i državni geniji. Takav veliki državnik bio je na primjer Wilson, koji je najviše pomogao Antanti do pobjede u svjetskom ratu, ili Bismark, koji je g. 1870. ujedinio 26 njemačkih država u jednu veliku državu Njemačku, ili Krek, koji je najviše zaslužan za ono, što su Slovenci u politici postigli. No pravih državnika ima malo među političarima. Od pravih političara razlikuju se p o l i t i č k i d i l e t a n t i, koji se bave i zanimaju politikom, a da nemaju za to dosta znanja. Mnogo gori su tako zvani p r o f e s i j o n a l n i p o l i t i č a r i, koji se bave politikom zato, što im ona nosi i što od nje živu (na primjer

narodni poslanici, kojima je poslanički mandat jedino zanimanje). Još niža vrsta jesu p o l i t i k a s t r i, koji se mnogo bave političkim naklapanjem, pa im je politika uvijek na jeziku. To više i nisu političari, kao što ni puko politiziranje, to jest pripovijedanje o onom, što novine o politici pišu, nije nikakva politika. Neka podređena vrst političara jesu i p o l i t i č k i a g i t a t o r i i k o r t e š i, koji time, što šire svoju stranku, posredno utječu na život države, neki više, neki manje.

II. Kažemo, da je politika ljudsko djelovanje, koje *se bavi* životom države. Što tu znači „bavite se"? To znači: razmišljati o životu države, osjećati sa životom države, zadirati u život države, pomagati ili odmagati život države, promicati ili zadržavati život države, bilo javno ili tajno, govorom ili pisanjem, pukom simpatijom ili činom i t. d.

III. Rekli smo zatim, da se politika bavi *životom* države. Kad tu kažemo „životom" države, onda treba znati, da se pod tim životom misli postanak,

razvoj, trajanje i prestanak. Dakle politika se bavi postankom, razvojem, trajanjem i prestankom države. I to politika se bavi samo državama, koje živu t. j. postoje sada, a mrtvom državom, koja je nekad postojala, bavi se politika samo toliko, koliko joj to služi, da se snađe u događajima sadašnjosti za predviđanje budućnosti.

IV. Dalje treba da smo načistu, što je *država*. Učenjaci obično vele, da je d r ž a v a z a j e d n i c a l j u d i, k o j i s t a n u j u n a n e k o m o d r e đ e n o m z e m l j i š t u i n a d k o j i m a p o s t o j i j e d n a v l a s t. Dakle za državu je potrebno ovo troje: zemlja, narod i vlast. Gdje jednoga od tog trojega nema, to nije onda država. Slovaci su narod, koji ima svoju zemlju (domovinu), a ipak oni sami za sebe nisu država, jer im manjka samostalna vlast. Često dakako na jednom državnom zemljištu ime više naroda, kao eto na pr. u Jugoslaviji ili Čehoslovačkoj. A često cijeli jedan narod nije u istoj državi, nego je dio toga naroda

i izvan granica te države, kao što su n. pr. Hrvati u Istri i Slovenci u Gorici izvan Jugoslavije, to jest pod Italijom.

V. Napokon valja znati, da je politika *djelovanje, koje stvara* uvijek nešto novo. Dakle politika se ne vodi tako, da naučiš naka pravila pa da ih onda upotrebljavaš, kako ti za koju zgodu treba. Za politiku treba doduše znanja, i to mnogo znanja, ali politika se ne da naučiti iz kakvih knjiga, nego tu u svakom političkom događaju treba političareva sposobnost i vještina da odluči, a naučeno mu znanje može samo biti u pomoći kao neki kažiput. I baš zato, što se politika ne da sapeti u neka određena pravila, mnogi političari vele, da nije moguća nikakva politička znanost, pa ne drže mnogo do političke nauke. Ali takvi političari nemaju pravo. Politika je jednako znanost i vještina, baš kao što je i liječništvo (medicina), gdje se liječniku otvara široko polje nauke, ali gdje mu je potrebna i velika vještina za liječenje bolesnika, osobito ako treba obaviti kakvu

operaciju (nešto rezati iz bolesnoga tijela). Isto tako, kao što se na primjer inžinjer strojarstva razlikuje od učenjaka, koji se bavi samo naukom o strojevima, i od običnog strojara zanatlije, tako se i praktični političar razlikuje od političkog učenjaka, koji se bavi samo političkom znanošću, i od činovnika, koji samo izvršuje gotove zakone.

Po svemu tome vidimo, da je politika i te kako teška stvar. Dapače možemo reći, da je politika najteže umijeće, jer nije šala uzdržavati i povećavati blagostanje države na zadovoljstvo svih državljana. Tu se traži mnogo Božjega dara (talenta), silno i svestrano znanje, čisto poštenje (karakter), dosta odvažnosti i odlučnosti (energije) i čvrstoga zdravlja. Bez toga nema pravih državnika. I samo onima, koji imaju sve te odlike, može biti povjerena sudbina, sreća i zajedničko dobro naroda i države. A gdje takvih nema, tamo narod i država stradava od nesposobnih, nevještih i nepoštenih političara, koji često nose i propast takvoj državi.

Politika i socijologija.

Politika je djelovanje, koje se bavi životom ljudi u državi. A država nije ništa drugo nego ljudsko društvo. No ima i posebna jedna nauka, koja se bavi životom ljudskoga društva, a ta se nauka zove socijologija. Slovenski znameniti socijolog učenjak dr Ušeničnik kaže: *socijologija je nauka o ljudskom društvu i o njegovu blagostanju.* Kad je dakle socijologija nauka o ljudskom društvu, a i politika je nauka o onom ljudskom društvu, koje se zove država, po tome odmah vidimo, da su i politika i socijologija jedna drugoj vrlo blizu. Neki dapače kažu, da je politika zapravo samo praktična socijologija i da se iz socijologije izravno mogu naučiti i uzimati politička pravila. No to je mišljenje krivo. S o c i j o l o g i j a j e š i r a n a u k a o d p o l i t i k e. Politika se bavi samo državom, a socijologija se bavi i drugim ljudskim društvima, kao što su crkva, narod i obitelj, zatim se bavi i ostalim socijalnim (gospodarskim) cjelinama, kao što su seljački stalež, radnički stalež, obrtnički stalež, žensko pitanje, veliki kapital itd. Sve to proučava socijologija

bez obzira na državne granice. Kada socijologija na primjer govori o seljačkom pitanju, onda ona nema pred očima samo seljake u jednoj državi, nego nam kaže, zašto i od čega seljaci stradavaju po svem svijetu. A kad se politika bavi seljačkim pitanjem, onda nam kaže, kakva bi se morala voditi politika na korist seljaka u našoj državi. Dakle politika je uvijek vezana uz državu, a socijologija prelazi granice sviju država. Po tome je socijologija šira nauka od politike. Osim toga smo za politiku već čuli, da je politika ljudsko djelovanje, to jest politika provode ljudi svojom voljom. A socijologija se bavi i pojavama ljudskog društva, koje se ne dadu ljudskom voljom udešavati i mijenjati. Socijologija na primjer proučava i to, kakvi su utjecaji podneblja (klime) i tla, utjecaji raznih plemena i raznih vjera, raznih kultura i raznih gospodarskih prilika na razvoj i život ljudskoga društva. To su sve utjecaji, koji se ne dadu ljudskom voljom i čovječjim djelovanjem udešavati i mijenjati. A to ne spada u politiku, jer se ona bavi samo ljudskim djelovanjem. I po tome je socijologija šira nauka od politike.

Pa ipak je socijologija i te kako važna za politiku. Socijologija je nauka o ljud-

skom društvu uopće, a takvo jedno ljudsko društvo je i država. Zato se socijologija među ostalim bavi i naukom o državi, i baš tu se socijologija sastaje s politikom, koja se također bavi državom. No i tu je razlika između socijologije i politike: kad se radi o državi, *socijologija nas uči ono, što jest, što je u društvenom životu države odobro i što ne valja, a politika nas uči, kako i što treba raditi za napredak života u državi.* Socijologija istražuje prilike i stanje života u državi, a politika pokazuje put, kako da se život u državi upravlja i vodi na bolji put.

To je baš ono, zašto kažemo, da sva politika mora biti građena na socijalnim temeljima. Političar mora imati jasne socijalne nazore i poglede na državni život. Zato valjane politike nema bez socijalnoga znanja. Politika mora u prvom redu svraćati pažnju socijalnim pitanjima državnog života. Sa stanovišta socijalnog života narodnog treba promatrati i voditi svu politiku države. Samo će tako politika najbolje odgovarati svojoj svrsi, samo tako političko djelovanje ne će promašiti svoga pravoga cilja. Čim se u politici socijalno mjerilo pušta s vida, onda počinje ukočivanje politike, prevladava t. zv. *doktrinarstvo,* gdje se za volju nekog programa (na pr. republikanstva) pušta narod da trajno stradava, a pojavljuje se pomalo i natražnjaštvo i mnoga druga zla, od kojih sav politički život tako često stradava.

Iz svega toga vidimo, kako jest i mora da bude uska veza između politike i socijologije, pa *je socijologija zaista najvažnija pomoćnica politike kao nauke.* A kad još znamo, da danas prevlast u svoj svjetskoj politici vodi kapitalizam, pa da važnu političku ulogu u svijetu igra i socijalizam i komunizam i da i drugi socijalni pokreti (negdje boljševizam, negdje kršćanski socijalizam, negdje opet seljački pokreti itd.) mnogo odlučuju u politici raznih država, onda nam je još jasnije, kako bez socijologije i bez socijalnog temelja ne može da bude savremene politike. Zato političar mora u prvom redu tražiti i skupiti znanje, koje se tiče socijalnog života države.

Ali socijologija ipak nije jedino vrelo političareve nauke. Za politiku je nada sve važna *ljudska volja.* Njom se socijologija ne bavi, a političar mora baš njoj posvećivati i te kako veliku pozornost, jer ljudska volja je ona stvaralačka sila, koja politiku stvara. Ona je glavna pokretna snaga politike. Zato treba znati na ljudsku volju djelovati, njome upravljati i vladati, i tek tko to umije, taj može biti pravi političar.

Politika i moral.

Politiku stvara ljudska volja. A ljudska je volja slobodna, pa može biti i dobra i zla. Prema tome može ona i činiti dobro i činiti zlo. Kao što je to u običnom životu, tako je i u politici i uopće svuda, gdje odlučuje ljudska volja. Baš zato postoje od Boga dani zakoni, koji se zovu *moral ili etika ili ćudoređe*, pa se po tim zakonima sudi, što je dobro a što je zlo. Tim zakonima morala ili ćudoređa mora se pokoravati ljudska volja, po njima se ona mora ravnati u svakome djelu. Činio ti krivicu svom bratu ili susjedu ili činio krivicu ministar svom narodu ili drugom narodu, krivica je uvijek krivica, nepravda je uvijek nepravda. Tu nema razlike. Moral zabranjuje tući, ubijati, krasti, otimati, varati i tako dalje, pa se ne pita, čini li to čovjek čovjeku, vlada narodu, narod narodu ili država državi. Zlo ostaje uvijek zlo, ma tko to zlo činio. Tu zakoni morala ili ćudoređa vrijede uvijek i za sve jednako.

No ne misle svi političari tako. Ima i političkih učenjaka, koji naučavaju sasvim drukčije. Neki talijanski učenjak,

imenom Makijaveli, napisao je knjigu o tom, kako državom treba vladati, pa je tu napisao i to, da onaj, koji ima vladu u svojim rukama, smije i najgora djela činiti, samo da se održi na vlasti. Dakle kradi, ubijaj, otimaj, laži, varaj, samo ako time čuvaš, učvršćuješ i jačaš svoju vlast! Ta se nauka zove *makijavelizam* po onom talijanskom učenjaku Makijaveliju. Te nauke se drži svaka nasilna politika. Odatle se rađa a p s o l u t i z a m (samovoljna vlast), h e g e m o n i j a (prevlast jednoga naroda nad drugim u istoj državi), c e n t r a l i z a m (protiv slobode pojedinih pokrajina države), i m p e r i j a l i z a m (prevlast države nad drugim državama), a iz te se nauke rađa i m i l i t a r i z a m, k a p i t a l i z a m, s o c i j a l i z a m, k o m u n i z a m, b o l j š e v i z a m, a n a r h i z a m (rušenje svake vlasti), f a š i z a m, r a t o v i, r e v o l u c i j e i sva druga takva zla, što dolaze u politici. Korjen je svih tih zala u politici, koja kaže: čini drugom, što ne ćeš da tebi drugi učini! Izvor takve politike je u sebičnosti, koju makijavelisti proglašuju svetom, kad se radi o državi i narodu.

Većina onih, koji pristaju uz tu makijavelističku nauku, vele, da ima *dva morala*, dva poštenja: drukčiji moral

vrijedi za pojedinca, a drukčiji za narode i države. Čovjek, koji krade i otima, nepošten je po zakonima morala ili ćudoređa. Ali država, koja otima zemlje i gradove od druge države, nije nepoštena, jer ona to radi na dobrobit i slavu svoga naroda. Tako vele ti mudraci. Isto tako oni kažu: čovjek čovjeku ne smije lagati, ali ako političar laže i vara, to nije nepošteno, jer on to radi poradi narodnog dobra. I baš l a ž i p r e v a r a je u politici vrlo česta. Neki njemački učenjak piše, da nije pravi političar, koji se može pohvaliti, da nije nikad lagao, jer ne lagati, veli, to je krepost samo za redovnike, a ne za političare. I evo zgode, dokle laž u politici vodi: U američkom gradu Čikagu bio je vođa demokratske stranke neki Harrison, čovjek na glasu kao poštenjačina, ali u politici je bio velik lažac. Kad je kandidirao za načelnika, obećao je nebrojenom mnoštvu ljudi, štogod je tko želio, a kad je izabran bio, nije dakako mogao ni deseti dio tih obećanja izvršiti. On je bio uvjeren, da nije počinio nikakvo zlo tim, što je u političkoj borbi upotrijebio laž, samo da bude izabran. No našao se jedan čovjek, kome je on bio obećao namještenje, pa kada to namještenje iza izbora nije dobio, došao

je i ustrijelio načelnika. Na sudu se taj ubojica branio ovako: „Kad je taj Harrison u političke svrhe smio izvarati hiljade i hiljade sirotinje, pa nije bio kažnjen, držim, da sam i ja smio iz političkih razloga njega ubiti i da sam tim učinio veliku uslugu domovini, jer sam je oslobodio jednog političkog varalice." Tako je eto jedan mislio, da radi politike smije lagati i varati, a drugi je mislio, da smije ubiti onoga, tko ga je u politici prevario. I oba su ta čovjeka držala, da ne rade zlo! Laž je u politici najobičnija stvar. Isto tako i n a s i l j e. Eno u Italiji, u Makijavelijevoj domovini, cvate fažizam, kojemu je jezgra nasilje. U Rusiji je mjesto nasilnog carizma zavladao nasilni boljševizam. Sve te političke vladavine počivaju na o t i m a č i n i slobode, a često i imetka i života. Kod nas se centralizam zloglasnom Obznanom proslavio u tom pogledu. I i z n u đ i v a n j e je vrlo česta pojava u politici, a to nije ništa drugo, nego jedna vrsta nasilja. Tko hoće nešto od vlade ili od koje vlasti da postigne, često ne može drukčije do toga doći bez p o d m i ć i v a n j a. Zato toliko cvate k o r u p c i j a. A zar se anarhije, atentati, revolucije i ratovi ne protive zakonu Božjemu, da ne smiješ nikoga u b i t i ?

Može doduše čovjek katkad i s pravom da se brani, pa tako može i koji narod s pravom da se ratom ili revolucijom brani, ali takvih ratova i revolucija malo ima.

Sva ta zla dolaze, kad vlada drukčiji moral u politici, nego li u običnom životu. Zato nije čudo, što je neki francuski političar rekao: „Politika je iznuđivanje, trgovina, a često i razbojstvo." I kad znamo, da politika ravna sudbinom naroda, onda je doista prava strahota pomisliti, kolika sve zla prijete i stižu narode zato, što takav pokvareni moral vlada politikom.

Nema dva morala i ne može biti. Što je dobro, dobro je,. a što je zlo, ostaje uvijek zlo. Poštenje je samo jedno. A to poštenje mora biti na kršćanskim temeljima. I tek kada poštenje, moral prevlada u politici, kad se i politički život bude mjerio kršćanskim moralom kao i privatni život, onda će tek politika biti, kakva treba da bude. Onda će i u državama i među narodima zavladati prava sloboda, pravednost, jednakost, bratstvo i mir. Tu se vidi, da prave politike bez vjere ne može biti, jer ni pravog morala bez vjere nema. U tom je glavni smisao i važnost kršćanske politike.

Politika i psihologija.

Život je čovječji dvostruk: tjelesni i duševni. Nauka o tjelesnom životu zove se b i o l o g i j a, a nauka o duševnom životu zove se p s i h o l o g i j a. I duševni je život dvostruk: umni i osjećajni. Misli i osjećaji (um i srce) sačinjavaju duševni život čovjeka. Po tom je *psihologija nauka o umnom i osjećajnom čovječjem životu*.

I u politici dolaze pamet i srce čovječje do zražaja. Politika se oslanja na misli i osjećaje ljudske. Često se dapače kod politike i radi o tom, hoće li pobijediti pamet ili srce. O tome može katkada da zavisi sreća i sudbina cijelog naroda. Srce je kod većine Hrvata u početku ove države govorilo, da ne treba ići u Beograd, a pamet je kazivala, da se treba ići u konstituantu i u sabor boriti za hrvatski narod. Zato, što je većina Hrvata u izborima pošla za srcem mjesto za pameću, hrvatski je narod mnogo stradao i ona se stradanja sada teško popravljaju.

Vidimo dakle, da i psihologija i te kako ima posla s politikom. U politici treba mnogo računati s onim, što misli i osjeća narod, pa tako dovesti narodnu duševnost u sklad s političkim ciljevima.

To je osobito važno, kad se radi o tom, hoće li narod voditi politiku ili će političari voditi narod. U današnje se demokratsko doba, kada već svaki čovjek ima pravo glasa (u mnogim državama dapače i žene), obično kaže, da narodna volja odlučuje u politici. Ali to je zapravo samo donekle istina. Uistinu odlučuju u politici oni političari, koji najviše uspijevaju da steknu sklonost naroda, oni, koji najviše umiju — što se veli — narodu pogoditi u žicu. Nastaje upravo natjecanje među političarima, koji će više ugoditi narodu, samo da narod pođe za njima. I doista je za današnjeg političara najvažnija vještina, kako će predobivati narod za sebe i kako će ga voditi onamo, kuda on hoće. Tko nema naroda uza se, badava mu je sva politika, takav političar malo znači u politici. Što tko ima više pristaša u narodu za sobom, to više može svojom politikom i uspjeti. A da političar predobiva pristaše, tu mu je eto potrebna psihologija. Zato je Stjepan Radić i rekao, da *politika nije matematika* (računanje) *ni logika* (razumno prosuđivanje), nego da *je politika psihologija*. Da je po razumu (po logici), onda bi Radića svi, koji su za njim pošli radi republike, ostavili odmah, čim je i on ostavio republiku.

Ali po psihologiji eto nije tako, nego mjesto gesla republike došla su druga nova gesla, kojima Radić nastoji narod zadržati uza se. Od njega otpadaju doista oni, kod kojih ipak prevladava razum.

Politika mnogo zavisi od toga, kako političar umije da djeluje na narod. Zato političar mora u prvom redu nastojati, da bude narodu *razumljiv*. No što je veće mnoštvo naroda, kome političar hoće da bude razumljiv, to više mora političar birati g e s l a, kojima će pobuditi maštu u narodu. I često uspjeh u politici zavisi od izbora što zgodnijega gesla. Jedamput republika, drugi put sporazum, treći put proti korupciji, četvrti put proti gospodi, proti popovima itd. Obično svaki pojedinac daje tim geslima drukčiji smisao, ali ta su gesla svejedno one točke, u kojima se sastaju najraznoličnije težnje. Gesla bude fantaziju (maštu) te djeluju na osjećaje i na volju. A u duši mnoštva je snaga osjećaja i volje jača od snage razuma. Zato redovno uspijeva bolje politika, koja barata s praznim geslima, nego li politika, koja se bori za najbolji program. Tu se u politici obično sastajemo s demagogijom. D e m a g o g i j a. je ona vrst politike, koja ide samo za tim, da se svidi narodu. Zato je demagogija bolest u po-

litici, a političari demagozi prava su nesreća za narod. Samo u nezdravim političkim prilikama slave slavlje demagoški političari, koji izmišljaju najbučnija i najzamamljivija gesla. A prava demagoška vještina sastoji se u tom, da se izmišljaju uvijek nova, ljepša i jača gesla, jer u narodu stara gesla pomalo gube čar. No i to mijenjanje i pojačavanje gesala ne ide u beskraj. Narod se ipak vremenom zasiti praznih gesala, pa traži nekog *uspjeha* u politici. A tu se demagoški političari uvijek pokazuju slabi. Zato se oni radije zavlače u zapećak (u pasivnu politiku) iza svojih gesala i obećanja. Ali tim se narod ne zadovoljava trajno, pa kad tijekom vremena vidi, da politički vođe, koji su se služili demagogijom i najzamamljivijim geslima (obećanjima), nisu kadri ni izdaleka postići ono, što je narod od njih tražio i očekivao, onda nastaje u narodu nepovjerenje i razočaranje, pa je takvim političarima brzo odzvonilo. Samo što u takvim časovima prijeti opasnost, da narod razočaran pada u a p a t i j u (nehaj) prema politici uopće, pa tako osjećaji opet uspavaju razum, a onda nasilje i samovolja opet lakše zavlada. A često se i to događa, da narod, koji je demagogijom izvaran, u svom razočaranju prelazi u e k s t r e m e (u

protivne krajnosti), te tako komunist postaje recimo monarhist, ili na primjer radićevac postaje radikal.

Sve takve pojave u politici tumači psihologija. Zato su veliki političari uvijek i dobri psiholozi, to jest znadu utjecati na dušu, volju i osjećanje naroda tako, da u zajednici s općim narodnim raspoloženjem postignu najveće uspjehe za dobro naroda i države.

Politika i pravo.

Politika uređuje život ljudi u državi i među državama. Ali i pravo uređuje život ljudi u državi i među državama. Treba dakle da znamo, gdje prestaje politika i gdje počinje pravo, to jest što spada na politiku a što na pravo i koliko ima posla politika s pravom

Što je pravo? *Pravo jesu pravila, koja uređuju život među ljudima u nekom kraju i koja ti ljudi priznavaju.* Politika je djelovanje, koje stvara zakone i pravila, kako da se uredi život u državi. A pravo sačinjavaju gotovi zakoni i pravila, po kojima se ljudi onda u svom zajedničkom životu ravnaju. U tom je eto glavna razlika između politike i prava. No iako politika stvara zakone, ne stvara politika cijelo pravo. Ima i prava, koje nije

napisano u zakonima, pa ipak se ljudi toga prava drže. To je tako zvano običajno pravo, koje je nastalo običajem. Ljudi se uopće drže prava većinom ne zato, što tako zakon određuje, nego što smatraju, da je tako pravedno i dobro i što ljudi tako oduvijek rade. Zašto većina ljudi ne krade ? U prvom redu zato, što krađu drže nečasnom i nepravednom, a tek najgori ljudi ne kradu zato, što se boje zakona i zatvora.

Dakle nije zakon za pravno uređenje života među ljudima sve i sva. Zato nije politika samo u tome, da stvara zakone. Stvaranje zakona, to jest zakonodavstvo samo je jedan od mnogih puteva, kojima se postizava politički cilj. Često politika postizava više, ako se oslanja na moral i običaj, nego li na zakon. Zato se mudri političari i političke stranke ne bave samo stvaranjem zakona, nego nastoje steći i što veći utjecaj na moralno shvaćanje naroda, pa da tako svoje političke zahtjeve dovedu u sklad s ćudorednim zahtjevima naroda. I tu se eto politika sastaje s moralom (ćudoređem), a po tome i vjerom. Mnogo jače djeluje, što moral i vjera zabranjuju krađu, nego li što se zakon prijeti kaznom onom, tko krade.

Politika stvara zakone, da se ti zakoni poštuju. A u tome poštivanju zakona

moraju baš političari biti prvi. Političari moraju biti protiv svake nezakonitosti. Ako sami političari, koji stvaraju zakone, ne poštuju zakone, kako će se onda narod držati tih zakona ? U politici mora vrijediti strogo pravilo, da nitko ne smije raditi proti zakonu, bio to običan državljanin ili ministar. Zakon mora vrijediti bez iznimke za svakoga. Baš u tom i jest jedno od najjačih sredstava, kojima politika može ostvariti ono, za čim ide. Ako dakle političar sam krši zakon ili ako trpi, da drugi čine protuzakonite čine, onda sam odsijeca granu, na kojoj sjedi. Pa ipak se tako često događa, da vlada i vladini činovnici počinjaju razne protuzakonitosti i nasilja. Jedna vlada na pr. napravi ustav za državu, a onda se sama tog ustava ne drži, nego radi u mnogočem i proti ustavu. Vladine stranke naprave izborni zakon, u kom piše, da se svako izborno nasilje strogo kažnjava, ali vlada, koja provodi izbore, ipak trpi, da se od protivnika kradu kuglice, da žandari i predstojnici nepoćudne izbornike ili članove biračkih komisija uoči samih izbora zatvaraju itd. Po zakonu svaki državljanin mora platiti porez, ali se događa, da ipak koji ministarski sin ili prijatelj ne plati na milijune poreza, pa nikom ništa. Fa-

šisti u Italiji razbijaju, pale i ubijaju, pa im se redovno za to ne dogodi ništa. Tako nastaje pravna nesigurnost u državi, pa ne znaš, kada i za koga vrijedi zakon, a gdje ne vrijedi. Tim se ruši autoritet (poštovanje) zakona, a to utječe i na padanje morala u javnom životu. Ako političar pušta, da se jedan zakon ne poštuje, ne može biti siguran, da li će i drugi biti poštivani. Tako se potkapaju i temelji same politike.

DODATAK.

Ovim još nije prikazana cijela politička nauka, nego je dan zapravo samo pogled na čisto *znanstveni dio političke nauke*. Najšire je i najslobodnije područje za političku nauku otvoreno u međunarodnoj politici, koja je najmanje utvrđena i ograničena pravom. No tu već zalazimo u *praktični dio političke nauke*, gdje se proučava političko djelovanje među državama i u državi, djelovanje političkih stranaka, djelovanje političke štampe itd. Sve će to biti obrađeno, ako Bog da, u drugoj ovakvoj knjižici, koja će nadopuniti poznavanje političke nauke, da se tako u narodu podigne i što veće poštovanje prema političkom radu i shvaćanje prave politike uopće. To je svrha i ove knjižice o politici kao nauci.